

1

En optakt

Da den katolske menighed blev etableret i Roskilde i 1901, havde den katolske kirke været fraværende i byen gennem mere end 350 år. Det endelige anslag mod byens position som landets verdslige og kirkelige administrative center kom med reformationen i 1536. Indtil da havde det religiøse liv præget Roskilde i en grad, som det i dag kan være svært at gøre sig begreb om. I middelalderen havde kirken - den romersk-katolske kirke - en fremtrædende og synlig position i byen.

Allerede inden 1100 havde Roskilde 12 sognekirker, og i byens storhedstid omfattede den i bymidten domkirke- og bispegårdskvarteret, omgivet af et hundredtals boliger til kanniker og vikarer. Spredt rundt omkring i den øvrige by indenfor byvolden lå der fem store klosterkomplekser, og ind imellem dem lå sognekirkerne. Man kunne faktisk ikke bevæge sig ret mange meter inden for byens ringvold uden at se kirker, klostre og andre bygninger med tilknytning til kirken. Bare langs hovedgaden kunne man tælle syv kirker.

Ved reformationen var Roskilde oppe på at have 14 kirker samt domkirken, fem klostre og domskolen, dvs. latinskolen, og byen var fra starten landets verdslige og kirkelige administrative center. Kirken spillede en væsentlig rolle i at befæste Roskildes position som lærdomscenter.

Efter godt 400 år som landets gejstlige centrum vendte udviklingen i begyndelsen af 1400-tallet. Kongemagten rykkede til det nuværende København, og Roskilde mistede sin dynamik og betydning. Reformationen betød en ende på Roskildes periode som landets åndelige hovedstad. I *Roskilde Bys Historie* giver Karl-Erik Frandsen en beskrivelse af de konsekvenser, reformationen fik for byen, og han noterer sig bl.a.:

Paradoksalt nok var katolicismens sidste tid i Roskilde også præget af en række personer, hvis holdninger, energi og begavelse helt afviger fra det almindelige, sikkert meget forenklede, billede af den katolske kirke som en institution præget af håbløst forfald og udbredt uduelighed. (1)

Som det vil fremgå af denne bog, er den katolske kirke i

Roskilde fra sin genopståen i 1901 netop præget af initiativ, fremsyn og virkelyst og en høj grad af duelighed.

Middelalderens kirke i Roskilde fik sit endeligt ved et reformations-stændermøde i 1536. Konsekvensen af mødet blev, at bispesædet blev flyttet til København, kronen overtog bispegodset, samtlige kirker i byen blev lukket med undtagelse af gråbrødreklostrets kirke, Skt. Ibs Kirke og Vor Frue kirke, og byen blev inddelt i tre sogne: Domkirkens, Gråbrødre og Skt. Ibs. Skt. Jørgensbjerg blev udskilt som selvstændigt sogn.

Først 365 år senere genopstod den katolske kirke officielt i Roskilde - ikke i bymidten, men lige uden for byens måske ældste indfaldsvej, Skt. Olsgade. Navne som Skt. Laurentius og gråbrødrene vendte gennem 1900-tallet tilbage til Roskilde.

Borgerne i Roskilde oplevede i 1536 at gå i seng som katolikker for dagen efter at vågne som lutheranere, og sådan var situationen over hele landet. I århundrederne efter reformationen var den katolske kirke så at sige forsvundet fra Danmark.

Alligevel fik den katolske kirke mulighed for at eksistere i lille målestok i Danmark. Fredericia fik bestemte friheder som garnisonsby, således at jøder og calvanister og katolikker kunne udøve deres religion med visse begrænsninger. Allerede i slutningen af 1600-tallet var der blevet opført et katolsk kapel i Fredericia. Kong Christian V havde placeret en del af sin hær i den jyske fæstningsby. Hæren bestod primært af lejesoldater, som for de flestes vedkommende var katolikker. Når påsken nærmede sig hvert år, ønskede mange af soldaterne at rejse udenlands for at modtage deres påsekommunion, som de ikke kunne få i Fredericia, og derfor stak mange af dem af ved påsketid. Den situation fandt kongen utilfredsstillende, og han bestemte derfor, at soldaterne skulle have et katolsk kapel i Fredericia. Knap 100 år senere blev kapellet erstattet af en kirke, som i dag er byens katolske kirke.

I 1772 kunne den katolske menighed i København tælle ca. 5000 medlemmer. I København var det muligt for gesandtskaber fra katolske lande at indrette kapeller, som kunne være åbne for udenforstående.

Kejserinde Maria Theresia fra Østrig ville gerne yde økonomisk støtte til en kirke i Danmark, selv om den måtte huses inden for det østrigske gesandtskabs område. Den østrigske gesandt i Danmark lejede sig i 1764 ind i Thurahs Hus i Amaliegade 25 fem år efter hans død. Til huset hørte en dobbeltdyb grund med en meget stor have, som strakte sig helt ud til Bredgade, hvor der var opført et lille hus. I 1765 havde gesandten på havehusets grund ladet bygge et kapel mod Bredgade, og i 1842 indviede den katolske menighed i København Skt. Ans-

gar Kirke som afløsning for det lille kapel. Grunden tilhørte stadig den østrigske stat, men kirken var menighedens. De danske myndigheder gav tilladelse under forudsætning af, at kirken ikke fik tårn eller klokker, som kunne konkurrere med danske kirker.

Med Grundloven 1849 indførtes den fulde trosfrihed i landet, og det gav den katolske kirke mulighed for at vende tilbage. Katolske kirkeledere var med til at etablere mange nye katolske menigheder. Som et led i disse bestræbelser lykkedes det at få katolske præster fra Tyskland, Østrig, Frankrig, Holland og andre lande til at arbejde i Danmark. Også mange kvindelige ordener kom til landet. Disse ordenssøstre var på mangfoldig vis engageret i kirkens arbejde, og gennem deres sparsomme og fattige levevis var de ofte med til at støtte præsterne med dagliglivets fornødenheder og til at sørge for økonomi til nye kirkebygninger.

Af speciel betydning for den katolske kirke i Danmark blev en indvandring af polske landarbejdere i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet. Oprindeligt kom disse polakker som sæsonarbejdere. De arbejdede på markerne, hovedsagelig på Lolland-Falster, Sydsjælland, Fyn og Bornholm, men også på Roskildeegnen. I forbindelse med den 1. verdenskrig blev de forhindret i at vende tilbage til Polen, og emigrationen fik blivende karakter.

Forskellige udenlandske ordenssamfund henvendte sig til den katolske kirkes hovedsæde i København, og det var én af disse henvendelser, der førte til etableringen af menigheden i Roskilde i juni 1901.

Noter:

(1) Karl-Erik Frandsen: *Roskilde Bys Historie* bd. 2, s. 15.

Villaen "Wendelbohus" på Belleveesti i Roskilde, hvor pater Kerckhoffs, pater Blois og broder Bonifacius først boede. Foto fra Gudrun Eriksens 50-års jubilæumsbog.